

Norges Juristforbunds pris for
rettsikkerhet og likhet for loven

Rettsikkerhetsprisen 2024

Juryen gjorde 29. mai 2024 følgende enstemmige vedtak:

Rettsikkerhetsprisen for 2024 tildeles

Marte Eidsand Kjørven

Rettsikkerhetsprisen

Rettsikkerhetsprisen er opprettet av Norges Juristforbund og ble første gang utdelt i 2006. Prisen er i 2024 et stipend på kr 100 000,-.

Rettsikkerhetsprisen skal tildeles én eller flere personer, en institusjon eller en organisasjon som i løpet av foregående år eller over lengre tid har utmerket seg i sitt arbeid eller virke ved å:

- Styrke rettsikkerhet og likhet for loven innenfor sitt virkeområde.
- Arbeide for rettsstatlige prinsipper, ytringsfrihet, likeverd, menneskerettigheter og trygghet for personlige krenkelser.
- Bidra til økt forståelse for og innsikt i lov- og regelverket.
- Bidra til mer effektiv saksbehandling og sikrere beslutninger gjennom utnyttelse av juridisk kompetanse.

Juryens begrunnelse

ID-tyveri er dramatisk for den som utsettes for det. Byrden for ofrene blir enda større når de selv blir holdt ansvarlige for forbrytelsen de er utsatt for. I sak etter sak og over flere år, ble ofrene for ID-tyveri pålagt urealistiske krav til aktsomhet i domstolene. Dersom noen ble lurt til å gi fra seg sin Bank-ID, hadde de altså selv skylden fordi de ikke hadde vært forsiktige nok. Slik ble offeret også dømt til å betale erstatning til finansinstitusjonen som utbetalte lånet til svindlerne.

Dette rammet en eldre kvinne med Alzheimers som hadde skrevet ned passordet sitt på en lapp, ei jente som fikk hjelp av moren til å opprette BankID før hun så svindlet sin egen datter, en pleietrengende som ble lurt av hjemmehjelpen sin, og mange andre som stolte på sin ektefelle eller samboer med sine bankopplysninger. Selv en kvinne som ble utsatt for grov familievold over lang tid, som opplevde at den voldelige ektemannen misbrukte hennes BankID til å ta opp lån i hennes navn, ble klandret for å ha vært uforsiktig og dømt til å betale tilbake lånet til banken.

Mange har fått en enklere hverdag på grunn av digitaliseringen av offentlige og private tjenester, og både offentlig og privat sektor har fått store effektiviseringsgevinster. Samtidig har den teknologiske utviklingen noen skyggesider – også for rettssikkerheten.

I takt med digitaliseringen har ID-tyveri og svindel blitt et betydelig samfunnsproblem. I 2022 beregnet Skatteetaten at rundt 150 000 nordmenn ble utsatt for ID-tyveri i løpet av en toårsperiode. Sivilsamfunnets rettsstatsmelding for 2023 fremhever at ID-tyveri også er et betydelig rettssikkerhetsproblem.

Årets vinner av Rettssikkerhetsprisen, professor Marte Eidsand Kjørven, har gjort en stor innsats for å kartlegge hvordan domstolene har praktisert jussen i saker om ID-tyveri. Gjennom dette arbeidet har Kjørven belyst hvordan finansinstitusjonene, som høster gevinstene av digitaliseringen, har lykkes i å skyve alt ansvar for sine løsninger over på forbrukerne. Prisivinneren har i akademiske fagartikler og i offentligheten, systematisk og over tid, argumentert for at loven har blitt tolket feil, og at finansinstitusjonene må bære mer av risikoen for svindel. Da Høyesterett endret kursen i forbrukervennlig retning i 2020, spilte prisvinnerens arbeid med å løfte problemet en avgjørende rolle.

Prisivinneren har også satt flombelysning på ID-tyveri over telefon, såkalt «Olga-svindel». I disse sakene blir eldre mennesker, ofte kvinner, lurt av en innringer på telefon til å gi fra seg BankID-opplysninger. Svindleren utgir seg for å være fra banken, og hevder at noen forsøker å tømme Olgas konto. Svindleren hevder at hvis Olga opplyser om sin BankID, kan han stoppe det. I stedet bruker svindleren BankID-opplysningene til å tømme Olgas konto.

Bankene skjøv tapet over på Olga ved å hevde at hun ga fra seg sin BankID frivillig. Hun kunne altså selv klandres for tapet. Bankenes tilnærming til slik svindel kunne få dramatiske konsekvenser for ofrenes økonomiske stilling. Sammen med to kolleger skrev prisvinneren i 2021 en overbevisende fagartikkel om at Olga ikke kunne klandres for å gi opplysninger til en hun trodde representerte banken. Denne argumentasjonen overbeviste Høyesterett, og fra år 2022 slapp Olga-ofre å dekke tapet til bankene selv.

Digitaliseringen av samfunnet har også ført til at personer og grupper som ikke har elektronisk ID, heller ikke får tilgang til offentlige og private tjenester. Digitalt utenforskap rammer ofte de svakeste gruppene i samfunnet, slik som eldre, en del personer med funksjonsnedsettelse og flyktninger. Prisivinneren har gjennom det tverrfaglige forskningsprosjektet Samfunnssikkerhet og digitale identiteter (SODI-prosjektet) avdekket uheldige sider ved eksisterende ID-løsninger og reguleringen av disse. Gjennom omfattende formidling og vitenskapelige publikasjoner har prisvinneren bidratt til økt forståelse for og innsikt i diskriminerings- og rettssikkerhetsutfordringene ved elektronisk ID.

Formålet med Rettssikkerhetsprisen er å rette fokus på rettssikkerhet for alle og i alle deler av samfunnet. Mange forbinder nok rettssikkerhet med individets vern mot staten. Juryen vil fremheve at rettssikkerhet også kan handle om å det å kunne hevde sin rett i møte med private aktører. Loven må i noen tilfeller beskytte svake parter i ujevne maktforhold mot utnyttning og misbruk. At loven behandler alle likt og ikke forskjellsbehandler uten saklig grunn, er også en viktig del av rettssikkerheten. Prisivinneren har synliggjort disse sidene ved rettsstaten vår på en forbilledlig måte.

Juryen vil fremheve at prisvinnerens engasjement for å styrke individets rettssikkerhet i et digitalt samfunn, går langt utover det som er vanlig og som kan forventes av rettsforskere. Prisivinneren er et akademisk forbilde i måten hun kombinerer solid vitenskapelig arbeid på, både nasjonalt og internasjonalt, med målrettet praktisk arbeid for å endre regelverket og hjelpe enkeltmennesker som har blitt ofre for ID-tyveri eller diskriminering. Prisivinneren har utvist sjelden kreativitet som

leder av SODI-prosjektet ved å ta initiativ til opprettelsen av en egen rettshjelpsklinikk. ID-juristen har frem til 2024 gitt gratis rettshjelp og veiledning til personer som ikke får tilgang til elektronisk identifikasjon, eller som er utsatt for ID-tyveri og svindel. ID-juristen har tatt kampen for flere i Finansklagenemnda, og bidratt til å styrke forbrukernes rettssikkerhet.

Prisen skal tildeles en som har utmerket seg ved å styrke rettssikkerhet og likhet for loven på sitt felt, som har arbeidet for rettsstatlige prinsipper, likeverd og trygghet mot personlige krenkelser, som har bidratt til økt forståelse for og innsikt i lov- og regelverket, og som har bidratt til mer effektiv saksbehandling og sikrere beslutninger gjennom utnyttelse av juridisk kompetanse. Alt dette har professor Marte Eidsand Kjørven gjort på utmerket vis, i sitt mangeårige arbeid for å løse de rettssikkerhetsproblemer som digitaliseringen av samfunnet har skapt.

Juryens sammensetning

Juryen for Rettssikkerhetsprisen 2024 har hatt følgende sammensetning:

- Eirik Holmøyvik (leder), professor ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen
- Eirin Eikefjord, jurist, politisk redaktør i Bergens Tidende
- Katrine Holter, førsteamanuensis ved Politihøgskolen, konst. lagdommer ved Hålogaland lagmannsrett
- Torbjørn Røe Isaksen, samfunnsredaktør i E24, tidl. stortingsrepresentant og statsråd
- Monica Mæland, adm.dir. Bergen Næringsråd, tidl. advokat i Schødt og justisminister

Tidligere vinnere av Rettssikkerhetsprisen

2023: Halvard Sivertsen, Lars Mikkel Tronsrud og Bjørn Olav Jahr

2022: Lise Klaveness og Tromsø IL

2021: Maria Hessen Jacobsen og Randi Rosenqvist

2020: Den norske rettsstaten (representert ved stortingspresidenten, statsministeren, høyesterettsjustitiarius og generalsekretæren i Norsk Presseforbund)

2019: Tor-Aksel Busch

2018: Nils Asbjørn Engstad

2017: Jan E. Helgesen

2016: Stiftelsen Lovdata

2015: Fahkra Salimi og Mira-senteret

2014: Advokatforeningens aksjons- og prosedyregruppe i utlendingsrett

2013: Asbjørn Kjøenstad

2012: Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK), Oslo, Juss-Buss, Oslo, Jushjelpa i Midt-Norge, Trondheim, Jussformidlingen i Bergen og Jusshjelpa i Nord-Norge, Tromsø.

2011: Tore Sandberg

2010: Carsten Smith

2009: Ada Sofie Austegard og Stine Sofies Stiftelse

2008: Gatejuristen (Cathrine Moksnes)

2007: Trygve Lange-Nielsen

2006: Anders Bratholm